

Кейт Мос

Мястото като източник на вдъхновение

Преди осемнайсет години със съпруга ми купихме малка бисквитеножълта къща в подножието на старите крепостни стени в югозападния френски град Каркасон. Решението ни беше спонтанно и щеше да има неочаквани и важни за нас последствия.

Градът ми беше напълно непознат - за първи път се намирах в югозападна Франция. Имах смътни спомени от учебниците по история за кръстоносния поход, сложил край на независимостта на Южна Франция през средновековието, но за областта Лангедок и езика й - окситанския - не бях чувала нищо. Не бях чувала и за катарите - легендарните християни, чиято история е навсякъде.

През 1989 г., докато стоях в дъжда и мъглата пред къщичката, която щяхме да купим, и се вглеждах в излезлите сякаш от приказките средновековни бойници, почувствах неочаквано, че съм у дома. На 14 юли следващото лято, Деня на Бастилията, с Грег и малката ни петмесечна дъщеря отново бяхме в Каркасон - седяхме в двора на новата ни къща и наблюдавахме празничните фейерверки над Стария град. Крепостните стени горяха в магнезиев огън по цялото си протежение, а въздухът свистеше от искри и празни гилзи. Каркасонците наричат тези илюминации "Целувката на града". Бях запленена. Така започна моята любовна история с Каркасон, която продължава близо двайсет години и беше източник на вдъхновение за двата ми романа - "Лабиринт" и "Гробницата".

"Лабиринт" е приключенски роман, който се развива отчасти в Каркасон и Шартър през средновековието и отчасти в съвременността. В основата му е легендата за Свещения граал и историята на едно момиче, Алаис, чийто живот е брутално пометен от кръстоносния поход от 13 в. срещу миролюбивонастроената Катарска църква. "Гробницата" също е роман на две епохи - 19 и 21 век, но тя е история с духове, вдъхновена от картите Таро. Макар по силните женски образи и конструкцията двата романа да си приличат, тонът и обхватът им са съвсем различни. Различни са били и намеренията ми. "Лабиринт" е по-скоро епичен роман, в който действието се развива на фона на голямата история. "Гробницата" е по-клаустрофобичен, по-

интимен и по-мистичен - място, обитавано от духове. В него съм се опитала да опиша задущаващата атмосфера на френското общество от края на 19 в. И "Лабиринт", и "Гробницата", обаче, са вдъхновени от любовта ми към Каркасон - моя втори дом - и нейната история и география. "Лабиринт" е мое любовно писмо до нея, а "Гробницата" е израз на преклонението ми пред древните гори, езера и планини, заобикалящи античния минерален курорт Рен-ле-Бен, на трийсетина километра южно от Каркасон.

Но да се върна към началото. Когато купихме къщата през 1989 г., няхах никакво намерение да пиша романи нито за Каркасон, нито за катарите, нито за картите Таро, нито за духове и изоставени гробници. Единственото, което исках, беше да не се чувствам като туристка. Затова през дългите и горещи лета, в които се грижехме за двете ни малки деца и се отдавахме на традиционни ваканционни занимания, изчетох всичко за областта Лангедок, до което можах да се добера. Проучих римското присъствие в областта през 1 в., нашествието на визиготите през 5 в. и епохата на Шарлеман; запознах се с историята на Мадам Каркас и сарацинската царица, дала името на града; бях погълната от описанията на катарското движение през 13 в. и нацистката окупация през 20 в. Събирах туристически справочници, исторически книги, теология, дори окситанска поезия и поговорки. Запознах се с местните празници и обичаи, като например великолепия - и все още жив - средновековен празник на плодородието, известен като Fête de l'Âne - Празника на магарето - в Ладерн-сюр-Локе. Постепенно започнах да вниквам във френските приказки и легенди. Те са по-рафинирани, по-сложни и по-загадъчни от английските.

И така - няколко думи за самия град. След като разгледах Созопол, мисля, че всички, които се чувстват добре тук, биха се чувствали добре и в Каркасон. На север от града е Черната планина, която призори е пурпурна; на изток са лозята на Минервоа; Средиземно море е отвъд долините Нарбоне, а на юг са дивите склонове и клисури на Ариеж.

Каркасон е град, разделен на две. Средновековният град е бил реставриран през втората половина на 19 в. от Южен Виоле-льо-Дюк - реставрация, предизвикала скандал, който споменавам и в "Гробницата". Старият град се намира високо на един хълм на десния бряг на река Од. На другия бряг е кварталът Бастид Сен-Луи, който е застроен за първи път през 14 в.,

но сегашните му перпендикулярни улици са от 19 в., когато е преживял разцвет и е бил съществено разширен. Двете части на града са свързани с един сводест средновековен мост - Le Pont Vieux, построен преди 600 години, върху който на метален кръст, се издига стара, очукана от времето статуя на Исус - мястото, в което старият и новият град се срещат.

Още щом се научиха да се катерят, двете ни деца - които сега са на 18 и 15 години! - започнаха да използват трикилометровите укрепления на Стария град за игри. В пространството между вътрешните и външните стени, което французите наричат *lices*, все още се провежда средновековен летен турнир с копия, чиито удари по дървените мишени звънят така, както са звънели преди осем столетия.

Крепостта Каркасон има цели 52 отбранителни кули и някога се е смятала за непревземаема - *imprenable*. Въпреки че при реставрацията Виоле-льо-Дюк не се е съобразил с първоначалния ѝ вид и вместо червен камък е използвал сив, основите на най-старите ѝ части - Шарпентиер, Манюкиер и Мулен д'Авар - все още са такива, каквито са ги изсекли някогашните каменоделци.

Алаис, главната героиня на "Лабиринт", живее в замъка Контал. Той се намира в западната част на Стария град и е бил построен през 11 в. от династията Транкавел върху съществуващи римски и визиготски основи. Макар че повечето от най-старите сгради на замъка не съществуват (камъкът им е използван при изграждането на Бастид Сен-Луи), главният двор - Cour d'Honneur, и по-малкият - Cour du Midi, както и живописната наблюдателна кула Tour Pinte са непокътнати. В източната част на укрепленията могат да се видят възстановки на платформите, използвани от артилерията при защитата на Каркасон срещу обсадилите я през август 1209 г. войски.

За разлика от улиците на Бастид Сен Луи, уличките на Стария град напомнят повече паяжина, отколкото координатна система. Историческите конфликти живеят в техните имена - улица "Реймон-Роже Транкавел", улица "Сен-Луи", улица "Агнес дьо Монпелие". Зад магазините, баровете и ресторантите се крият къщички и училища, между които и едно двуезично -

френско-окситанско. Повечето от по-старите обитатели на укрепения град живеят тук от поколения.

През 1989 г. в Каркасон имаше все още малко английски туристи. Старият град не беше включен в списъка на световното културно наследство на Юнеско и "Райънеър" не обслужваше малкото градско летище. (Днес само от Лондон има два полета дневно). Много от сградите и паметниците имаха чаровно изоставен вид, макар Каркасон да започва да налага себе си като туристическа дестинация още в началото на 20 век. Леони, главната героиня на "Гробницата", посещава Стария град през 1891 г., когато туризмът в града тъкмо се заражда. Първото постоянно туристическо бюро - и едно от първите във Франция - отваря врати през 1902 г. и рекламира средновековния град като алтернатива на модните, но скучни средиземноморски курорти Кан и Ница. Върху отпечатаните в огромни тиражи пощенски картички от това време може да се види цитат от прочутата през 19 в. песен на Гюстав Надо - "Не умирай преди да видиш Каркасон". Кампанията дава резултати. В периода юли - октомври 1905 г. с новопостроената железница в града пристигат 10 000 посетители. Невероятно е, но сто години по-късно Каркасон е посещавана от 3 милиона души годишно и е най-посещаваното след Париж място във Франция. Трябва да призная, че понякога виждам и по някой турист с екземпляр от "Лабиринт" или "Гробницата" в ръка.

Във втората част на моята лекция бих искала да засегна един въпрос, който обикновено предизвиква ожесточени спорове - въпроса за жанровата принадлежност. Като автори ние имаме естествена съпротива срещу това книгите ни да бъдат категоризирани. В последна сметка онова, което всички ние искаме, е читателите да харесват книгите ни. Това ни е достатъчно! Но издателите, литературните агенти, критиците и журналистите имат нужда от етикети.

И на мен като на повечето писатели често ми задават въпроса какви книги пиша. Аз израснах с големите приключенски романи от края на 19 в. - от "Мините на цар Соломон" и "Тя" на Райдър Хагард до Жул Верн. Това, което ми харесваше в тях, беше комбинацията от увлекателно действие, интересни пейзажи, климат (много студен или много горещ!), каскади и обвита в мистерия атмосфера. И усещането, че независимо от перипетиите на героите, краят

ще бъде щастлив. Пейзажите в тези книги са подробно и внимателно описани, а духът на местата, в които се развива действието, е по-важен от всичко. Има ясно разграничение между добро и зло, а главният герой често е тръгнал на поход или се жертва в името на някакъв идеал.

Като автор на "Лабиринт" и "Гробницата" мен ме привличаше идеята да създам "старомодни" приключенски романи, в които главните герои са жени, а не мъже, както повелява традицията. Интересно че докато обмислях да се захвана с писане, установих, че никъде по лавиците на книжарниците не мога да открия етикет "приключенски романи". Не можех да си обясня защо. Дали читателите не се интересуваха от класически приключенски романи? Или пък беше въпрос на категоризация? Всички ние като писатели се съобразяваме с очакванията на издателите за това какво харесват читателите. От времето на изповедния роман на Даниел Дефо "Мол Фландърс", например, много писателки се борят с клишираните и задушаваци очаквания на издатели и читатели, че литературните героини задължително се заплитат в любовни интриги, страдат от несподелени чувства и са давани за пример за чистота и трагична въздържаност. Преди Дефо подобна роля играе и Шекспир, чиито сюжети са заимствани от фолклора. В книгата си "*Still Harping on Daughters*" (1983) Лиса Джардин майсторски разобличава похватите на Барда. Докато Брут, Октавиан и Марк Антоний воюват на авансцената, Порция извършва върховната саможертва - самоубива се, поглъщайки огън зад кулисите.

Съвременната литература има нужда от силни, положителни женски образи (както и от чувствителни, мислещи мъжки образи), но не и от самодоволните и самосублимиращи се еманципантки от Молиеровото "Училище за жени". Разбира се, романи със силни женски образи са писани и в миналото. Но дали чрез романа си "Франкенщайн" Мери Шели продължава борбата за женски права на майка си с други средства или възпроизвежда старите модели на отношенията между половете? Когато литературните героини се еманципират и започват да отстояват себе си - първите са Елизабет Бенет и Беки Шарп - какви са техните житейски цели, развързката на съдба им? Към какво се стремят - дали към авторитет, власт и повече влияние в един все по-голям свят? Защо когато "Мидълмарч" на Джордж Елиът се появява във вестниците в Англия през 1871-72 г., героинята на романа Доротея предизвиква

скандал, предпочитайки младия и идеалистично настроен доктор пред безчувствения и стар университетски преподавател Казобон? Популярността на прословутото стихотворение на Ковънтри Патмор "Ангел в къщата" е свидетелство за това, че семейните идеали на 19 в. продължават да владеят умовете дълго след като векът си е отишъл. Писателки като Франсис Ходжсън Бърнет възплащават мечтите си за лична свобода в литература за деца, тъкмо защото женската свобода е невъзможна. И макар че предшественичките на женските образи в съвременната приключенска литература са героини от викторианската епоха, не може да се каже, че викторианските произведения, в които те се появяват, са класически приключенски романи.

Така че когато ме попитат какво пиша, отговарям, че според мен "Лабиринт" и "Гробницата" са приключенски романи. Всеки от тях разказва за съдбата на две жени - за любовните и сексуалните им приключения, за домовете и семейния им живот. Ролята на тези жени е да водят, не да следват. Моите героини се различават от женските образи на класическата приключенска литература. Те не прекарват живота си на някой планински връх в очакване на спасение, а са господари (ако ми позволите!) на съдбата си и като следствие - на съдбата на близките си. И онова, което според мен различава класическия приключенски роман от историческия, е тъкмо решението да превърнеш действието в двигател на произведението.

Накрая ще се върна към онова, с което започнах - пейзажа на югозападна Франция, който ме вдъхнови да напиша "Лабиринт" и "Гробницата". Посетители и читатели от цял свят се стичат в Лангедок, привлечени от същите неща, които преди два века плениха и мен. Те идват, привлечени от планините и хълмовете около Каркасон, от тайнствените предания и трагичната история на региона, от източните силуети на полуразрушените замъци - Латур, Керибюс, Пейрепертюз. И разбира се от Монсегюр - "крепостта на спасението" - духовния център на Катарската църква от 1204 г. до разгрома ѝ от френските кръстоносци. Монсегюр се намира високо в планината и гледа към връх Вартелеми и към скритите под връх Суларак пещери - там, където започва и завършва "Лабиринт". На половин ден път са гористите хълмове около Рен-ле-Бен, където се развива действието на "Гробницата" и където властват други легенди и предания.

Когато през март 1244 г. след десетмесечна обсада кръстоносците превземат Монсегюр, повече от двеста катари са били изгорени живи на клада в подножието на върха. Сега там може да се види малък каменен кръст, около който хората оставят цветя и стихотворения в памет на загиналите. Днес под сенките на чинарите на малкия площад в Рен-ле-Бен - там, където през 19 в. са се разхождали семейни двойки - многобройни посетители напрегнато се вслушват в гласовете на селяните и езика на детството им - окситанския. Такава е тайната на всеки разказ - тя е в малките и лични детайли, чрез които всяка земя разказва историята си.

Независимо от многобройните посетители в долината Тра дел Крема, независимо от препълнените с хора августовски улици на Стария град, духът на това място е доловим. Истинската Каркасон - или Каркасона, както е окситанското ѝ име - е жива. Тя е някъде отвъд сладоледите и пластмасовите мечове - из хълмовете, в ослепителната средиземноморска светлина; носена от яростните летни бури и внезапни наводнения, и от вятъра Сер, който нощем слиза от планините. Това все още е земя на тайните. Именно това съм се опитала да уловя в "Лабиринт" и "Гробницата".

Превод Борис Делирадев